

לוקחים פרה מן הגוי.

ודוחה זאת הגמרא: **לא סלקא דעתך! לא** יתכן לפרש כך את דברי רבי אליעזר. דהרי **קתני סיפא** כתוב בסופה של הברייתא: **וכן היה רבי אליעזר פוסל** את הבהמות הנקנות מן הגויים, **בכל הקרבנות כולן**. ולא רק לענין פרה אדומה.

ואי סלקא דעתך, אילו אכן היתה הסיבה שפוסל רבי אליעזר פרה הבאה מן הגויים, **כדתני שילא**⁽⁴⁶⁾ מן הטעם שדורש שילא, — הרי שדבר זה לא יתכן. כיון שבשילא **פרה, כתיב בה קיחה**. ואם כן, בפרה ישנו דין מיוחד האוסר ליקח מן הגויים.

אלא כולהו, כל הקרבנות האחרים, אותם אוסר רבי אליעזר לקחת מן הגויים [כמבואר בסופה של הברייתא], וכי קיחה **כתיב בהו** באותם קרבנות?!

אלא, מתוך כך שאוסר רבי אליעזר את בהמות הגויים בכל הקרבנות, מוכח שאין טעמו כדברי שילא.

ואם כן, שוב יש להבין את מחלוקת רבנן ורבי אליעזר האם אפשר לקנות פרה מן הגויים.

וחזרת הגמרא לביאור הקודם, שרבי אליעזר אוסר משום חשש רביעה: **ודלמא**, יתכן, **שעד כאן לא פליגי** לא נחלקו רבנן עליה דרבי אליעזר בשאלה האם חוששין לרביעה, **אלא רק בפרה אדומה דדמיה יקרין**. ומשום כן, לא חוששין שירבענה הגוי ויפסיד.

כג-ב

אבל, בשאר קרבנות מודו ליה חכמים לרבי אליעזר, וסוברים אף הם שחוששין לרביעה.

אולם ביאור זה לא יתכן. כי —

ואלא הא דתניא הברייתא ששנינו לעיל: **לוקחין מהן בהמה לקרבן — מני, כדעת מי היא נאמרה?**

הרי לפי ביאור זה, שאף רבנן מודים שבשאר קרבנות חוששין לרביעה, הרי שברייתא זו, **לא כדעת רבי אליעזר, ולא רבנן?**

ועוד תניא שנינו **בהריא: מאי אותיבו ליה חברוהו**, מה השיבו לו חבריו **לרבי אליעזר** על דבריו, שאוסר לקנות בהמה לקרבן מן הגויים?

השיבו לו כך: נאמר [ישעיהו ס ז] **"כל צאן קדר יקבצו לך** אילי נביות ישראל **יעלו על רצון מזבחי"**. ומפסוק זה מוכח, שאף בהמות הנקנות מן הגויים — כשרות לקרבן.

והרי לנו, שרבנן החולקים על רבי אליעזר, סוברים שאף כל הקרבנות נקנים מן הגויים. ולא חוששין לרביעה.

ובכך, מתורצת הסתירה דלעיל, בין משנתנו האוסרת להעמיד בהמה בפונדק של גויים מחמת חשש רביעה, לבין הברייתא המתירה לקחת בהמה מן הגויים לצורך קרבן, ולא חוששין לרביעה.

משמע כך וכפי שמקשה הגמרא? ויישב שלמסקנת הסוגיא [לקמן כד א] שלדעת רבי

46. עיין בתורת חיים שהקשה, מאי קס"ד דשילא דתני הכי. הרי מן הסיפא של המשנה לא

לקרבן. (48)

משום דאי אם יש לה לפרה זו, רק דין קדשי בדק הבית, (49) כיון שאינה קריבה על גבי המזבח אלא נשחטת בהר המשחה — מי מיפסלא? האם פוסלת בה בפרה אדומה מעשה הרביעה, והרי אין הרביעה פוסלת אלא בקרבנות?

ומוכח, שלפרה אדומה יש קדושת מזבח, וכקרבן!

ודוחה הגמרא ראייה זו: אכן הלכותיה של פרה זו, כהלכות בדק הבית. אולם לענין דברים הפוסלים בה, שאני פרה שונה אדומה, ד"חטאת" [במדבר יט ט] קרייה רחמנא!

וריבתה התורה פרה זו, שנפסלת אף בדברים הפוסלים בקרבן [שהרי נקראה חטאת, כשם הקרבן!]

אולם קשה: אלא מעתה, אם נפסלת הפרה בדברים הפוסלים בקרבנות, תיפסל אף פרה שלא נולדה כדרכה מרחם הבהמה, אלא

כי משנתנו היא כדעת רבי אליעזר החושש לרביעה. ואילו הברייתא, כדעת חכמים שאינם חוששין לרביעה. ולפיכך, סוברים שלוקחים מן הגויים בהמה לקרבן.

עד כאן דנה הגמרא בשאלה האם חוששין שמא נרבעה הבהמה על ידי הגוי. ועתה דנה הגמרא בעיקרו של פסול קרבן מבהמה שנרבעה.

עד כאן לא פליגי לא נחלקו רבי אליעזר וחכמים אלא רק בחששא. האם כאשר אין אנו יודעים אם רבעה הגוי או לאו, יש לחשוש שמא רבעה, או אין לחשוש. רבי אליעזר חושש, וחכמים — אינם חוששין לכך.

אבל, היכא דידוע לנו שבודאי רבעה הגוי — פסלה!

ומוכיחה מכך הגמרא: שמע מינה, דפרה אדומה, אף שאינה נעשית קרבן למזבח, אלא רק משתמשים באפרה לצורך הטמאים, מכל מקום — קדשי מזבח היא. (47) וממילא נפסלת ברביעה, כדין כל בהמה העומדת

משום שכאשר רבעה, נחשב הדבר כעלה עליה עול. וכפי ששינונו [פרה ב ד] עלה עליה הזכר — פסולה?!

ותירץ: רביעת אדם, נעשית בקומה זקופה. ומשום כך אינה נחשבת כעלית עול. ועוד, ממה ששינונו 'וכן היה רבי אליעזר פוסל בכל הקרבנות כולן', משמע שאין הטעם משום עול הקיים רק בפרה אדומה ולא בשאר קרבנות. ועל כרחך, שהפסול הוא משום שקדשי מזבח היא.

49. [כל הדברים המוקדשים לצורך המקדש,

אליעזר אכן בפרה אדומה ישנם ב' הטעמים. א — כדברי שילא, ב — מחשש רביעה. אולם שאר הקרבנות, אכן נפסלים מחשש רביעה.

47. כתב הראב"ד, שהנפקא מינה בכך שקדשי מזבח היא, היא שאינה יוצאת לפדיון, אלא על ידי מום קבוע. וכן הוסיף רש"י, שדין קדושת מזבח יש לה, שאינה יוצאת לחולין בלא מום — אף שאינה קריבה על המזבח!

48. הקשו התוס': מה ההכרח שקדשי מזבח היא כיון שנפסלת ברביעה. הרי יתכן שהפסול הוא

ורבי שמעון אינו מחלק בין קרבן לפרה, אלא סובר הוא שאף קרבן כשר ביוצא דופן. ושוה דין פרה לקרבן.

— דבר זה לא יתכן!

והרי האמר רבי יוחנן: מודה היה רבי שמעון לענין קרבנות קדשים, (54) שולד יוצא דופן — אינו קדוש!

ואם כן, דעת רבי שמעון שאף שבקדשים יוצא דופן, פסול. בפרה — כשר!

ורואים, שחלוק דין פרה מדין קרבן. וחזורת הקושיא מדוע פרה אדומה יוצאת דופן כשרה, ואילו פרה הנרבעת פסולה, ומהו החילוק בין שני פסולין אלו?

מתרצת הגמרא: אכן סיבת פסול רביעה בפרה, אינה משום שבפרה נאמר "חטאת". (55) וודאי שפרה אינה בכלל קדשי מזבח, אלא בכלל קדשי 'בדק הבית' היא. ובכל זאת רביעה פוסלת בה:

אלא, סיבת פסול רביעה היא משום דשאני

נולדה באופן של "יוצא דופן" [כלומר, שיצא העובר מדופן הבהמה, על ידי חתך וכדומה] שהרי קרבן יוצא דופן — פסול? (50)

ודנה הגמרא: וכי תימא הכי נמי, ובאמת פרה אדומה שנולדה ביציאת דופן פסולה, דבר זה לא יתכן!

שהרי: אלמא תניא שנינו כברייתא (51) — הקדישה לפרה אדומה ביוצא דופן, פסולה. ורבי שמעון — מכשיר.

ורואים מכך, שלא כולם סוברים שאכן דין פרה אדומה, שוה לשאר קרבנות.

וכי תימא ואף אם נאמר שדברי רבי שמעון שולד פרה יוצא דופן כשר, הינם לטעמיה לשיטתו, דאמר רבי שמעון [לגבי אשה שילדה ולד יוצא דופן, סובר רבי שמעון (52) כי]: יוצא דופן ולד מעליא מעולה הוא ככל ולדות, (53)

ונלמד מכך שדעת רבי שמעון שכל יוצא דופן — ולד גמור הוא, אף לענין קרבן.

53. ונוהגת האשה ככל דיני יולדת, לענין טומאה וטהרה וקרבן יולדת.

54. וסובר רבי שמעון, שיוצא דופן נחשב כולד לענין דיני יולדת, דכתיב "אם נקבה תלד". הוסיף לידה אחרת, לרבות יוצא דופן. אבל בקדשים, מודה רבי שמעון שאין זה נחשב לידה [רש"י]

55. כך פירש רש"י. אולם המאירי כתב: פרת חטאת, אף על פי שאינה קדשי מזבח, הואיל וקרובה חטאת — פסולה בכל מום שקדשי מזבח נפסלים בו. וכן יוצא דופן, ואתנן, ומחיר,

הינם בכלל קדושת בדק הבית. וכל דבר בעל ערך אף אבני הבית — יש לו קדושה זו.

50. מקור דין זה הוא בבכורות נו א: תנו רבנן — נאמר [ויקרא כב כז] "שור או כשב או עז כי יולד". ודורשים כך: שור או כשב — פרט לכלאים. או עז — פרט לנדמה [שאמו רחל והוא דומה לעז, רש"י שם]. כי יולד — פרט ליוצא דופן.

ומכך למידים, שיוצא דופן פסול למזבח.

51. תוספתא מסכת פרה פרק ב' ב'.

52. נדה מ א.

פרה אדומה, (56) הואיל ומום פוסל בה בפרה אדומה [שנאמר: במדבר יט ב "אשר אין בה מום"],

כמו כן דבר ערוה [היינו רביעה], וכן עבודה זרה [אם עבדו בה], נמי פוסל בה בפרה אדומה. כיון שהוקשה השחתה [להלן יבואר מהי השחתה] למום!

מנין היקש זה? דכתיב לגבי קרבנות [ויקרא כב כה] "כי משחתם בהם מום במ".

ותנא דבי רבי ישמעאל: כל מקום שנאמר "השחתה", אינו אלא דבר ערוה ועבודה זרה.

ומבאר הברייתא: דבר ערוה נקרא השחתה — משום דכתיב לגבי דור המבול [בראשית ו יב] "כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ" (57)

ועבודה זרה, אף היא נקראת השחתה. דכתיב [דברים ד טז] "פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל".

ונמצאנו למידי, שעבודה זרה ודבר ערוה, נקראים השחתה. והוקשה השחתה למום.

ואם כן, הא פרה, נמי, גם נפסלת ברביעה. כי הואיל ומום פוסל בה — דבר ערוה ועבודת כוכבים פסלי בה.

הובאו לעיל דברי שילא, המבאר את דברי

רבי אליעזר הסובר שאין לוקחים בהמה מן הגוים, לפרה אדומה.

ודנה הגמרא בדברי שילא:

גופא: תני שילא, מאי טעמא דרבי אליעזר, האומר שאין לוקחים בהמת גוים לפרה אדומה?

דכתיב [במדבר יט ב]: "דבר אל בני ישראל ויקחו". ודורשים כן: בני ישראל יקחו, כלומר, רק מבני ישראל יקחו פרה זו, ואין ולא מן העובדי כוכבים יקחו.

ומקשה הגמרא: אלא מעתה, אם משום שנאמר "דבר אל בני ישראל ויקחו אליך" דורשים שרק מבני ישראל לוקחין ולא מן הגוים, יקשה מדברי הגמרא להלן:

נאמר [שמות כה ב]: "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה" ולכאורה הכי נמי, אף כאן נאמר אותו דבר, דרק בני ישראל יקחו, ואין העובדי כוכבים יקחו. ומעובדי כוכבים לא יקחו כלל את דברי המשכן.

וכי תימא ואם תאמר כי הכי נמי, אכן אין קונים זהב ואבנים טובות למלאכת המשכן מן הגוים, יקשה:

והאמר רב יהודה אמר שמואל, שאלו את רבי אליעזר, עד היכן צריך אדם להיזהר ולהשתדל במצות כיבוד אב ואם?

גירסא שונה בכל ענין זה].

57. והשחתה זו, היתה בתשמיש של עבירה. כמו שנאמר [בראשית ו ב] "ויראו בני האלהים את בנות האדם כי טובות הנה ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו". ופירש רש"י על הפסוק: מכל אשר

וטרפה, ורבועה, ומוקצה ונעבד — פוסלין בה. ומותר ללקחה מן הגוים, שהרי אף בשאר הקרבנות עושיין כן. וכל שכן בזו שאינו רוצה להכניס עצמו בספק הפסד דמים יקרים.

56. [עיין בריטב"א ועוד ראשונים שהביאו

רב כהנא מתני שנה, שבשמונים רבוא שכר (61) ביקשו לקנות ממנו.

והיו מפתחות האוצר שבו היו האבנים, מונחות תחת מראשותיו של אביו. והיה אביו ישן, ולא צערו (62) דמא. לא העירו

אמר להם רבי אליעזר, צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד לאביו באשקלון, ודמא בן נתינה שמו של העובד כוכבים. (58)

וכך היה המעשה: פעם אחת בקשו לקנות ממנו אבנים (59) לאפור (60) בששים רבוא דינר שכר.

כד-א

בחרו — אף בעולת בעל, אף הזכר והבהמה! [עפ"י רש"י כאן]

58. ואחר שתשמעו מה עשה אותו עובד כוכבים, דעו, שכל שכן ישראל יהיו מצויין על כך. רש"י.

59. הקשו התוס' רי"ד: מה הועילו אבני האפור שהיו לו לדמא. והרי משחרב בית המקדש, בטל השמיר [שבו חוקקים את השמות על האבנים], כמבואר בסוטה מח א. וכיון שכך, לא יכלו לחקוק על אבני האפור את שמות בני ישראל [וכדכתיב שמות כח ט "ופתחת עליהם שמות בני ישראל"], ובלוא חקיקת השמיר, אי אפשר לעשות אבנים. כדכתיב [שמות כח כ] "במלאתם?"

ותירץ: דברי המשנה בסוטה "משחרב בית המקדש", נאמרו על חורבן בית שני. וקודם לכן, היה השמיר קיים.

והריטב"א הוסיף, דיש אומרים שלא בטל השמיר ממש, אלא שניתן להשיגו רק בטורח גדול. ומשום כך קנו האבנים, כדי שבכל אופן יוכלו על ידי טורח זה להשלים את בגדי הכהן.

60. יש לבאר אלו אבנים בקשו לקנות מדמא בן נתינא. ומצינו בזה ג' פירושים.

א. שתי אבני שהם הקבועים בכתפות האפור, ועליהם חרוטים שמות בני ישראל, ששה על כל אבן.

וכך משמע מפשטות לשון הגמרא, "ביקשו ממנו אבנים לאפור" [תוספות בביאור דברי

הגמרא לפי רש"י]

ב. אבני החושן בקשו מדמא. וכן משמע בירושלמי שכתב "פעם אחת אבדה אבן ישפה מבנימין" [ואף שלשון הגמרא היא "ביקשו אבנים לאפור", יש לומר כיון שהחושן מחובר לאפור, נקראים אבנים אלו — אבני האפור — תוספות].

ג. ביקשו אבני שהם, הן לאפור והן לחושן. שתי אבני שהם הקבועים באפור, ואבן שהם אחת — לחושן. וכדכתיב [שמות כח כ] "והטור הרביעי תרשיש ושהם וישפה" [מהרש"א].

61. ששים ריבוא, הם שש מאות אלף. שמונים ריבוא, הם שמונה מאות אלף.

62. בקידושין לא ב: איבעיא להו, מצות כיבוד אב, מממונו של מי נעשית. האם צריך הבן להוציא מממונו על מנת לכבד את אביו, או שמכבדו מממונו של אביו. ונחלקו בזה שם בגמרא [ונפסקה הלכה שמכבדו מממונו של אב. רמב"ם הלכות ממרים ו ג ושו"ע יו"ד סימן ר"מ סעיף ה'].

והעיר הריטב"א, שלמאן דאמר מכבדו משל אב, מדוע יש ללמוד מדמא עד היכן כיבוד אב, והרי לא היה צריך דמא להקריב את הממון שרצו לתת לו עבור האבן בשביל שלא להעיר את אביו, שהרי, "אין מכבדו אלא משל אב"? וביאר הריטב"א, דשאני הכא שלא הוציא דמא ממון כדי לא להעיר את אביו, אלא רק מנע מעצמו ריוח. ובאופן זה, יש לו למנוע מעצמו ריוח לצורך כיבוד אב.